Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kuues koda)

10. detsember 2015 *

Eelotsusetaotlus — Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala — Maksejõuetusmenetlused — Määrus (EÜ) nr 1346/2000 — Artikli 4 lõige 1 — Kohaldatava õiguse kindlaksmääramine — Liikmesriigi õigusakt, mis näeb ette äriühingu juhataja kohustuse hüvitada äriühingule pärast selle maksejõuetuks muutumist tehtud väljamaksed — Selle sätte kohaldamine teises liikmesriigis asutatud äriühingule — ELTL artiklid 49 ja 54 — Asutamisvabaduse piirang — Puudumine

Kohtuasjas C-594/14,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Bundesgerichtshofi (Saksamaa kõrgeim üldkohus) 2. detsembri 2014. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 22. detsembril 2014, menetluses

Simona Kornhaas

versus

Thomas Dithmar, Kornhaas Montage und Dienstleistung Ltd pankrotihaldur,

EUROOPA KOHUS (kuues koda),

koosseisus: kümnenda koja president F. Biltgen kuuenda koja presidendi ülesannetes, kohtunikud M. Berger (ettekandja) ja S. Rodin,

kohtujurist: M. Szpunar,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— S. Kornhaas, esindaja: *Rechtsanwalt* W. Steinfeld,

— T. Dithmar, esindaja: *Rechtsanwalt* C. Esser,

— Euroopa Komisjon, esindaja: M. Wilderspin,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: saksa.

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 29. mai 2000. aasta määruse (EÜ) nr 1346/2000 maksejõuetusmenetluse kohta (EÜT L 160, lk 1; ELT eriväljaanne 19/01, lk 191) artikli 4 ning ELTL artiklite 49 ja 54 tõlgendamist.

2 Taotlus esitati äriühingu Kornhaas Montage und Dienstleistung Ltd (edaspidi „võlgnikuks olev äriühing") pankrotihalduri T. Dithmari ja S. Kornhaasi vahelises kohtuvaidluses seoses nõudega hüvitada väljamaksed, mille viimane tegi võlgnikuks oleva äriühingu juhatajana pärast selle äriühingu maksejõuetuks muutumist.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Määruse nr 1346/2000 artiklis 3 „Rahvusvaheline kohtualluvus" on sätestatud:

„1. Maksejõuetusmenetluste algatamiseks on pädevad selle liikmesriigi kohtud, kus asub võlgniku põhihuvide kese. Äriühingu või muu juriidilise isiku puhul peetakse vastupidiste tõendite puudumisel tema põhihuvide keskmeks registrijärgset asukohta.

2. Kui võlgniku põhihuvide kese asub liikmesriigi territooriumil, on teise liikmesriigi kohus võlgniku vastu maksejõuetusmenetluse algatamiseks pädev ainult juhul, kui kõnealusel võlgnikul on tegevuskoht selles riigis. See menetlus mõjutab ainult selliseid võlgniku varasid, mis asuvad viimati nimetatud liikmesriigi territooriumil.

[…]".

4 Määruse artiklis 4 „Kohaldatav seadus" on sätestatud:

„1. Kui käesolevas määruses ei ole sätestatud teisiti, kohaldatakse maksejõuetusmenetluse ja selle mõjude suhtes selle liikmesriigi seadust, kelle territooriumil menetlus on algatatud, edaspidi „menetluse algatanud riik".

2. Menetluse algatanud riigi seadustes sätestatakse menetluste algatamise, läbiviimise ja lõpetamise tingimused. Tingimustes määratakse eelkõige kindlaks:

[…]

m) eeskirjad, mis käsitlevad kõiki võlausaldajaid kahjustavate õigustoimingute tühiseks tunnistamise korda."

Saksa õigus

5 Osaühinguseaduse (Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung, *Reichsgesetzblatt (RGBl)* 1898, lk 846, edaspidi „GmbHG") § 64 lõiked 1 ja 2 käesolevas asjas kohaldatavas redaktsioonis oli sätestatud:

„(1) Kui äriühing muutub maksejõuetuks, on tema juhatuse liikmed kohustatud viivitamata, kuid hiljemalt kolm nädalat pärast maksejõuetuks muutumist esitama pankrotiavalduse. Sama kehtib ka juhul, kui ilmneb, et äriühingu vara ei kata tema kohustusi.

(2) Juhatuse liikmed on kohustatud hüvitama äriühingule väljamaksed, mis on tehtud pärast äriühingu maksejõuetuks muutumist või sellise seisundi tuvastamist, kus äriühingu vara ei kata tema kohustusi. […]”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

6 T. Dithmar on võlgnikuks oleva äriühingu pankrotihaldur Amtsgericht Erfurti (esimese astme kohus Erfurtis) algatatud pankrotimenetluses. Võlgnikuks olev äriühing, kelle juhataja oli S. Kornhaas, oli kantud Cardiffi (Ühendkuningriik) äriregistrisse kui äriühing *private company limited by shares* (edaspidi „Limited”). Saksamaal oli asutatud võlgnikuks oleva äriühingu filiaal, mis kanti Amtsgericht Jena (esimese astme kohus Jenas) äriregistrisse. Võlgnikuks oleva äriühingu, kes tegutses peamiselt viimati nimetatud liikmesriigis, põhitegevusala oli ventilatsiooniseadmete paigaldus ja sellega seonduvad teenused.

7 Väites, et võlgnikuks olev äriühing on alates hiljemalt 1. novembrist 2006 maksejõuetu ning et S. Kornhaas tegi ajavahemikul 11. detsembrist 2006 kuni 26. veebruarini 2007 selle äriühingu arvel väljamakseid kogusummas 110 151,66 eurot, esitas T. Dithmar S. Kornhaasi vastu hagi nimetatud summa hüvitamiseks GmbHG § 64 lõike 2 esimese lause alusel. Landgericht Erfurt (piirkondlik kohus Erfurtis) rahuldas selle hagi. Oberlandesgericht Jena (liidumaa kõrgeim kohus Jenas) jättis S. Kornhaasi apellatsioonkaebust menetledes Landgericht Erfurti (piirkondlik kohus Erfurtis) otsuse jõusse, kuid andis kassatsioonkaebusele (*Revision*) menetlusloa Bundesgerichtshofis (Saksamaa kõrgeim üldkohus).

8 Eelotsusetaotluse esitanud kohus on seisukohal, et T. Dithmari hagi on Saksa õigusest lähtuvalt põhjendatud, kuna GmbHG § 64 lõike 2 esimese lause eesmärk on sisuliselt takistada pankrotivara vähenemist enne maksejõuetusmenetluse algatamist ning tagada, et ühingu vara oleks olemas nimetatud menetluse raames kõigi võlausaldajate nõuete rahuldamiseks võrdsetel alustel. Olgugi et see säte kuulub formaalselt ühinguõiguse valdkonda, on seega tegemist siiski pankrotiõiguse normiga, mida saab Limitedi juhataja vastu kasutada.

9 Eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtleb siiski, kas selline säte on kooskõlas liidu õigusega. Sellega seoses tuleneb määruse nr 1346/2000 artikli 4 lõikest 1, et maksejõuetusmenetluse ja selle mõjude suhtes kohaldatakse Saksa õigust, kuna Saksamaa on liikmesriik, kelle territooriumil menetlus algatati. Saksa õigusteoorias on aga vaieldav küsimus, kas GmbHG § 64 lõike 2 esimest lauset saab kohaldada sellise äriühingu juhatajate suhtes, mis on asutatud mõne teise Euroopa Liidu liikmesriigi õiguse alusel, kuid mille põhihuvide kese on Saksamaal.

10 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul ei reguleeri GmbHG § 64 lõike 2 esimene lause seda, millistel tingimustel saab mõne teise liikmesriigi õiguse alusel asutatud äriühing tuua oma juhtimise koha Saksamaale, vaid üksnes sellise otsuse ning äriühingu juhatajate õigusrikkumiste tagajärgi. Seega ei ole asutamisvabadust riivatud.

11 GmbHG § 64 lõike 2 esimese lause kohaldamisest tulenev võimalik asutamisvabaduse piirang oleks aga igal juhul õigustatud, sest viidatud sätet kohaldatakse mittediskrimineerivalt, see on põhjendatud ülekaaluka üldise huvi – võlausaldajate kaitse – tõttu, on sobiv pankrotivara säilitamiseks või taastamiseks ega lähe kaugemale sellest, mis on nimetatud eesmärgi saavutamiseks vajalik.

12 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib siiski, et Euroopa Kohtu praktikat, mis tuleneb eelkõige otsustest Überseering (C-208/00, EU:C:2002:632) ja Inspire Art (C-167/01, EU:C:2003:512), võib tõlgendada ka nii, et selliste äriühingute sisesuhetele, mis on asutatud ühes, kuid tegutsevad peamiselt mõnes teises liikmesriigis, kohaldatakse asutamisvabaduse raames äriühingu asutamisriigi äriühinguõigust. GmbHG § 64 lõike 2 esimese lause kohaldamine teises liikmesriigis asutatud äriühingu juhatuse liikmete suhtes võib seega rikkuda asutamisvabadust ELTL artiklite 49 ja 54 tähenduses.

13 Neil asjaoludel otsustas Bundesgerichtshof (Saksamaa kõrgeim üldkohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas Saksa kohtusse saabunud hagi, mille pankrotihaldur esitas Inglismaa või Walesi õiguse alusel asutatud Limitedi direktori vastu (äriühingu suhtes on määruse nr 1346/2000 artikli 3 lõike 1 alusel Saksamaal algatatud maksejõuetusmenetlus) nõudega hüvitada äriühingule väljamaksed, mille direktor tegi enne maksejõuetusmenetluse algatamist, kuid pärast äriühingu maksejõuetuks muutumist, kuulub Saksa pankrotiõiguse kohaldamisalasse määruse nr 1346/2000 artikli 4 lõike 1 tähenduses?

2. Kas eespool kirjeldatud hagi rikub ELTL artiklites 49 ja 54 sätestatud asutamisvabadust?”

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

14 Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 1346/2000 artiklit 4 tuleb tõlgendada nii, et selle kohaldamisalasse kuulub Inglismaa või Walesi õiguse alusel asutatud sellise äriühingu juhataja vastu, mille suhtes on Saksamaal algatatud maksejõuetusmenetlus, Saksa kohtusse saabunud hagi, milles äriühingu pankrotihaldur nõuab sellise siseriikliku õigusnormi nagu GmbHG § 64 lõike 2 esimese lause alusel nende väljamaksete hüvitamist, mille juhataja tegi enne maksejõuetusmenetluse algatamist, kuid pärast kuupäeva, millest alates loeti äriühing maksejõuetuks.

15 Sellega seoses on Euroopa Kohus juba otsustanud, et määruse nr 1346/2000 artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selle liikmesriigi kohtud, mille territooriumil algatati äriühingu vara suhtes maksejõuetusmenetlus, on kõnealuse sätte alusel pädevad arutama pankrotihalduri poolt äriühingu juhatuse liikme vastu esitatud hagi nõudega hüvitada väljamaksed, mis on tehtud pärast äriühingu maksejõuetuks muutumist või sellise seisundi tuvastamist, kus äriühingu vara ei kata tema kohustusi (kohtuotsus H, C-295/13, EU:C:2014:2410, punkt 26).

16 Euroopa Kohus tugines seda otsust tehes eelkõige kaalutlusele, et selline siseriiklik õigusnorm nagu GmbHG § 64 lõike 2 esimene lause, mille kohaselt võlgnikuks oleva äriühingu juhatuse liikmed on kohustatud hüvitama väljamaksed, mis on tehtud äriühingu arvelt pärast äriühingu maksejõuetuks muutumist, on seega erand tsiviil- ja kaubandusõiguse üldnormidest, ja seda just võlgnikuks oleva äriühingu maksejõuetuse tõttu. Euroopa Kohus tuletas sellest, et nimetatud sättel põhinev hagi, mis on esitatud maksejõuetusmenetluse raames, kuulub hagide hulka, mis tulenevad otseselt maksejõuetusmenetlusest ja on sellega tihedalt seotud (vt selle kohta kohtuotsus H, C-295/13, EU:C:2014:2410, punktid 23 ja 24).

17 Olgugi et kohtuasjas H (C-295/13, EU:C:2014:2410) antud vastus eelotsusetaotlusele puudutas määruse nr 1346/2000 artiklit 3 ja liikmesriigi kohtu rahvusvahelist pädevust lahendada hagi, mis on esitatud sellise siseriikliku õigusnormi nagu GmbHG § 64 lõike 2 esimese lause alusel, leidis Euroopa Kohus eeltoodu alusel sellegipoolest, et kõnealune siseriiklik õigusnorm on ilmselgelt pankrotiõiguse säte. Sellest tuleneb, et nimetatud sätet tuleb lugeda osaks maksejõuetusmenetlusele ja selle mõjudele kohaldatavast õigusest määruse nr 1346/2000 artikli 4 lõike 1 tähenduses. Sellisena saab maksejõuetusmenetlust lahendav liikmesriigi kohus määruse nr 1346/2000 artikli 4 lõike 1 alusel kohaldada seda siseriiklikku sätet, milles on muu hulgas ette nähtud, et äriühingu juhataja on kohustatud hüvitama väljamaksed, mis ta on teinud äriühingu arvelt pärast äriühingu maksejõuetuks muutumist, kui selle liikmesriigi õigust, kelle territooriumil menetlus on algatatud (edaspidi „*lex fori concursus*”).

18 Siinkohal tuleb lisada, et GmbHG § 64 lõike 2 esimest lauset tuleb lugeda koosmõjus selle artikli lõikega 1, milles on sisuliselt ette nähtud, et juhul kui äriühing muutub maksejõuetuks või kui tema vara ei kata tema kohustusi, on tema juhtimisorgani liikmed kohustatud viivitamata, kuid hiljemalt kolm nädalat pärast maksejõuetuks muutumist või sellise olukorra tekkimist, kus äriühingu vara ei kata ta kohustusi, esitama pankrotiavalduse. Seega võib GmbHG § 64 lõike 2 esimese lause alusel eelkõige tekkida maksejõuetu või ülemäära suurtes võlgades oleva äriühingu juhatajate isiklik vastutus, kes GmbHG § 64 lõiget 1 rikkudes ei esitanud pankrotiavaldust. Pärast pankrotimenetluse algatamist ei ole nimelt äriühingu arvel maksete tegemine või nende heakskiitmine üldjuhul enam maksejõuetu ühingu juhataja, vaid pankrotihalduri ülesanne. Sellest tuleneb, et GmbHG § 64 lõike 2 esimeses lauses põhimõtteliselt sisalduvat sanktsiooni ei kohaldata, kui maksejõuetu äriühingu juhataja on täitnud GmbHG § 64 lõikes 1 sätestatud kohustuse.

19 Määruse nr 1346/2000 artikli 4 lõike 2 kohaselt sätestab aga *lex fori concursus* muu hulgas „[maksejõuetus]menetluse algatamise tingimused". Selle sätte kasuliku mõju tagamiseks tuleb seda tõlgendada nii, et selle kohaldamisalasse kuuluvad esiteks maksejõuetusmenetluse algatamise tingimused, teiseks selle menetluse algatamise taotluse esitamiseks kohustatud isikute määramise reeglid ja kolmandaks nimetatud kohustuse rikkumise tagajärjed. Selliseid siseriiklikke sätteid nagu GmbHG § 64 lõige 1 ja lõike 2 esimene lause, millega karistatakse põhimõtteliselt maksejõuetusmenetluse algatamise taotlemise kohustuse rikkumise eest, tuleb seega ka sellest vaatepunktist lähtuvalt lugeda määruse nr 1346/2000 artikli 4 kohaldamisalasse kuuluvaks.

20 Pealegi aitab selline õigusnorm nagu GmbHG § 64 lõike 2 esimene lause saavutada eesmärki, mis on *mutatis mutandis* lahutamatult seotud iga maksejõuetusmenetlusega, nimelt takistada pankrotivara võimalikku vähenemist enne maksejõuetusmenetluse algatamist, et tagada võlausaldajate nõuete rahuldamine võrdsetel alustel. Seetõttu näib, et selline säte on vähemalt sarnane eeskirjaga, mis käsitleb „kõiki võlausaldajaid kahjustavate õigustoimingute tühiseks tunnistamise korda" ja mis määruse nr 1346/2000 artikli 4 lõike 2 punkti m kohaselt kuulub *lex fori concursuse* hulka.

21 Eeltoodust lähtuvalt tuleb esimesele küsimusele vastata, et määruse nr 1346/2000 artiklit 4 tuleb tõlgendada nii, et selle kohaldamisalasse kuulub Inglismaa või Walesi õiguse alusel asutatud sellise äriühingu juhataja vastu, mille suhtes on Saksamaal algatatud maksejõuetusmenetlus, Saksa kohtusse saabunud hagi, milles äriühingu pankrotihaldur nõuab sellise siseriikliku õigusnormi nagu GmbHG § 64 lõike 2 esimese lause alusel nende väljamaksete hüvitamist, mille juhataja tegi enne maksejõuetusmenetluse algatamist, kuid pärast kuupäeva, millest alates loeti äriühing maksejõuetuks.

Teine küsimus

22 Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas ELTL artiklitega 49 ja 54 on vastuolus sellise siseriikliku õigusnormi nagu GmbHG § 64 lõike 2 esimese lause kohaldamine sellise äriühingu juhatajale, mis on asutatud Inglismaa või Walesi õiguse alusel ja mille suhtes on Saksamaal algatatud maksejõuetusmenetlus.

23 Sellega seoses tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, et teatud tingimustel tuleb lugeda ELTL artiklitega 49 ja 54 üldjuhul vastuolus olevaks asutamisvabaduse piiranguks seda, kui liikmesriik keeldub teises liikmesriigis õiguspäraselt asutatud ja seal registrijärgset asukohta omava äriühingu õigusvõime tunnustamisest eelkõige põhjusel, et see äriühing tõi oma tegeliku juhtimise koha üle tema territooriumile (vt selle kohta kohtuotsus Überseering, C-208/00, EU:C:2002:632, punkt 82).

24 Euroopa Kohus on ka juba otsustanud, et juhul kui miinimumkapitali reguleerivad siseriiklikud sätted on vastuolus aluslepinguga tagatud asutamisvabadusega, siis on sellega paratamatult vastuolus ka kõnealuse kohustuse rikkumise eest ette nähtud karistused, nagu juhatajate isiklik solidaarne vastutus, kui kapital ei vasta siseriiklikus õiguses ette nähtud miinimumsummale või väheneb tegevuse käigus alla selle summa (vt selle kohta kohtuotsus Inspire Art, C-167/01, EU:C:2003:512, punkt 141).

25 Sellise siseriikliku õigusnormi nagu GmbHG § 64 lõike 2 esimese lause kohta tuleb aga märkida, et see ei puuduta olukorda, kus liikmesriik keeldub tunnustamast teises liikmesriigis asutatud ja tegeliku juhtimise koha esimesena nimetatud liikmesriigi territooriumile üle toonud äriühingu õigusvõimet, ega ka äriühingu juhatajate isiklikku vastustust olukorras, kus äriühingu kapital ei vasta siseriiklikus õiguses ette nähtud miinimumsummale.

26 Esiteks nähtub nimelt eelotsusetaotlusest, et põhikohtuasjas ei kahelda võlgnikuks oleva äriühingu õigusvõimes. GmbHG § 64 lõike 2 esimese lause sõnastus näib selle koguni välistavat, kuna selle sätte kohaldamine eeldab „äriühingu" olemasolu.

27 Teiseks ei ole GmbHG § 64 lõike 2 esimesest lausest tulenev äriühingu juhatajate isiklik vastutus seotud sellega, et äriühingu kapital ei vasta Saksa õiguses või äriühingu asutamise riigi õiguses ette nähtud miinimumsummale, vaid üksnes sellega, et äriühingu juhatajad tegid väljamakseid ajal, mil nad oleksid GmbHG § 64 lõike 1 kohaselt olnud kohustatud esitama pankrotiavalduse.

28 Eeltoodust lähtuvalt ei puuduta sellise siseriikliku õigusnormi nagu GmbHG § 64 lõike 2 esimese lause kohaldamine äriühingu asutamist konkreetses liikmesriigis ega selle hilisemat asukohta mõnes teises liikmesriigis, kuna seda siseriiklikku normi kohaldatakse alles pärast äriühingu asutamist selle ühingu tegevuse raames, täpsemini kas hetkest, mil äriühingut tuleb siseriikliku õiguse kohaselt, mis on vastavalt määruse nr 1346/2000 artiklile 4 kohaldatav, lugeda maksejõuetuks, või alates hetkest, mil siseriikliku õiguse kohaselt on tuvastatud, et äriühingu vara ei kata tema kohustusi. Seega ei saa selline siseriiklik õigusnorm nagu GmbHG § 64 lõike 2 esimene lause asutamisvabadust riivata.

29 Eeltoodust lähtuvalt tuleb teisele küsimusele vastata, et ELTL artiklitega 49 ja 54 ei ole vastuolus sellise siseriikliku õigusnormi nagu GmbHG § 64 lõike 2 esimese lause kohaldamine sellise äriühingu juhatajale, mis on asutatud Inglismaa või Walesi õiguse alusel ja mille suhtes on Saksamaal algatatud maksejõuetusmenetlus.

Kohtukulud

30 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kuues koda) otsustab:

1. **Nõukogu 29. mai 2000. aasta määruse (EÜ) nr 1346/2000 maksejõuetusmenetluse kohta artiklit 4 tuleb tõlgendada nii, et selle kohaldamisalasse kuulub Inglismaa või Walesi õiguse alusel asutatud sellise äriühingu juhataja vastu, mille suhtes on Saksamaal algatatud maksejõuetusmenetlus, Saksa kohtusse saabunud hagi, milles äriühingu pankrotihaldur nõuab sellise siseriikliku õigusnormi nagu osaühinguseaduse § 64 lõike 2 esimese lause alusel nende väljamaksete hüvitamist, mille juhataja tegi enne maksejõuetusmenetluse algatamist, kuid pärast kuupäeva, millest alates loeti äriühing maksejõuetuks.**

2. **ELTL artiklitega 49 ja 54 ei ole vastuolus sellise siseriikliku õigusnormi nagu GmbHG § 64 lõike 2 esimese lause kohaldamine sellise äriühingu juhatajale, mis on asutatud Inglismaa või Walesi õiguse alusel ja mille suhtes on Saksamaal algatatud maksejõuetusmenetlus.**

Allkirjad